వ్యాక్ష్యేయం

కందుకూరి లింగరాజు

ఒక్కొక్కసారి సుందరామయ్య మనసు గజిబిజి అయిపోయి, బాధపెట్టేది. దాంతో పరిసరాలు, పరివారాలు, అంతస్తులు, గౌరవంకూడా ఓటిపుండవతుగా కనపడి, "నీ జీవితంఅంతా ఎందుకూ కొరగానిదే అయిపోయింది కదా!" అన్న కుమిలింపు కల్గేది. 'నెలకు దరిదాపు మూడువందల రూపాయిల జీతం, ఇంట్లో నౌకర్లు, బయట ప్రజల నమస్కారాలు, వూళ్ళో పలుకుబడి, ఆఫీసులో అదమాయింపుపడే ముప్పైమంది భృత్యులూ ఉన్నా "నువ్వుమాత్రం ఒక్కడివిగానే, వెంకాయమ్మతప్ప, మరొకరు లేనేలేరని" టూకాయింపూ కల్గేది. అల్లాడిపోయేవాడు.

అలా వూహాలు అల్లుకున్నప్పుడు సాలిగూడులోపడ్డ ఈగకిబ్బంలా చెవులో హోరు, హృదయస్పందనం వెల్లువలే అయిపోయి చికాకు, దుఃఖం కలేవి.

దాంతో వెంకాయమ్మమీద కోపం వచ్చేది. మొదట పెళ్ళిచూపులకు వెళ్ళినపుడు, వాళ్ళతాతగార్కి నల్గురు సంతానం, ముత్తాతగారికి కుచేలసంతతి, ఈమెకు ఇద్దరు అన్నగార్లు, మరో ఇద్దరు చిన్నవాళ్ళు ఉండడం, వంశగౌరవాలు మోతాదుగా చెప్పుకోవడంతో, మొగేడు. క్షణంసేపు. అప్పుడు ఏవో ఏవో ఆశలు, కలలూ, తనవంశం నిలబడడంగూర్చి కన్నాడు. వాట్లమీద ద్రాక్షతీగల్ని అల్లుకున్నాడు.

పదేళ్ళుదాటిన సంసారంలో, అటు ఉద్యోగంలో గబగబా మెట్లుఎక్కినా ఇటు వెంకాయమ్మమాత్రం మొరడులా వుండి, ఆ ద్రాక్షతీగల్ని త్రెంపివెయ్యడానికి సిద్ధపడ్డది అన్న భావనలోకి తీసుకువెళ్ళడం క్రుంగతీసేసింది. దాంతో నిరాశ, కోపం, దుఃఖం కలేవి.

ఇవ్వాళున్నా, మొదట్లో ఏ రెండుమూడు సంవత్సరాలో చిలకా గోరింకల్లా ఇద్దరం వున్నామన్న భావనతో సరిపెట్టుకున్నా, తోటివాళ్ళు మొదటి సంవత్సరం అయ్యేసరికే, పాలడబ్బాలకోసం పరిగెత్తుతూ 'నువ్వు చాలా అదృష్టవంతుడివోయ్' అని భుజాలుతట్టి మెట్లు ఎక్కించడం ఓ విధంగా ఈ పాశ్చాత్య విద్యాప్రగతి చాటింపించి తృప్తిపరచినా, ఏళ్లు మూడులోంచి నాలు, ఐదు, ఆరు,పది అవడంతో, ఏ అగాధాల్లోకో అణగ్రదొక్క వేయపడుతున్నానన్న కుమిలింపు కలిగింది. దీనికితోడు అగ్నికిఆజ్యంలా అటు అత్తగారు, సంవత్సరంలో వెంకాయమ్మను తనదగ్గర వుంచుకున్న మూడు ముప్పైల్లోనూ కూడా, దేవతలు, దేవుళ్ళు, ఉపోషాలు, పూజలు, పునస్కారాలు, మిషన్ ఆస్పత్రులు, ప్రభుత్వ వైద్యులు, హోమోపతీమాత్రలు, కరక్కాయ రసాలు, హాకీముల సలహాలు, వరసపెట్టి ఎన్ని వున్నాయో అన్నీ దాని నెత్తిమీద రుద్దడం, 'గుణం కన్పిస్తోందన్న' ఆశల్లో ఉయ్యాలలూగడంతో సమాప్తి అయ్యేవి. క్షణం అలా వినడంతో మనస్సుకు ఉత్తేజం కల్గినా, కాగితాలు తారీఖులవెంబడి చిరగడంతో మళ్ళీ దిగత్రోత అయ్యేది.

పైగా ఉన్నవాళ్ళు, ఉన్నట్లు వుండకుండా, తల్లి "పెద్దవాళ్ళమైపోతున్నాం" నీ కడుపునకూడా ఒక్క కాయకాస్తే... చూడాలన్న బెంగరా" అని తను ఏ సెలవులకో వెళ్ళినప్పుడు అనడం, తలక్రిందు చేసేసేది.

వీటన్నిటికీ, ఎంత కర్మవిధానంలో తను తృప్తి పడదామనుకున్నా, భౌతికం అగలేదు. వణికిపోయింది. నిస్పృహతో నిండిన్నీ పోయింది.

అప్పుడప్పుడు ఏదో స్నేహరీత్యా వచ్చినవాళ్ళు, కాలు పెట్టీ పెట్టడంతోనే "ఎంతమంది పిల్లలు?" అని అనడం, ఏ లక్షవత్తుల వ్రతంలాగో మవనం అవడంతో అంతమయ్యేది.

అల్లాంటప్పుడు మాత్రం "ఇద్దరూ!" అనేవాడు సుందరామయ్య.

"ఐ. జి. వా? ఓ. యస్సా?"

"ఇరోకటన్నీ"

"అదృష్టవంతుడివోయ్!" అనేవారు.

తీరా వాళ్ళు నిలబెట్టి. వాళ్ళేరీ? అన్న ప్రశ్నకు తావివ్వకుండానే కలహూరగంప అయ్యేవాడు. గత్యాగత్యా ఒక్కొక్క పెంకిఘటం నిలదీసేసే, తన్ని ఐ. జి. గాను, వెంకాయమ్మను ఓ. యస్. గాను, పుత్రపుత్రికా విభేదాల్తో చూపించి, మొఖంమీద నీళ్ళుకొట్టే పర్యంతం చేసి వాణ్ణి పంపేవాడు.

పదులుకొలేని ఆశ, ఆశ పెట్టుకో నక్కర్లేదన్న కుమిలింపుల్లో, "ఇంక మనం ఎవణ్ణో ఒకణ్ణి దగ్గరగా చేరతీసుకోవడం యుక్తమేమో!" అన్న నిర్దుష్ట నిర్ణయానికి వచ్చేసిన సమయాలు లేకపోలేదు సుందరామయ్యకు. అయినా అదిమాత్రం పైకి కక్కకుండానే లోపల్లోపలే మింగుకున్నాడు. అది పైకిరాలేక, లోపలికి వెళ్ళక ఉన్న తెమడులాగే వుండిన్నీ పోయింది.

ఆ పుట్టింటికి వెళ్ళిన వెంకాయమ్మ, 'ఇవ్వాళరాత్రి ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో వస్తున్నా' నన్న టెలిగ్రాంతో వెంట ఆరేళ్ళనిండి ఏడో ఏడులో పడ్డ అమ్మాయితో దిగడం ఆశ్చర్యపర్చింది. కాసేపు 'వడ్లోసహా' అన్నట్లుగా, వున్న మూడు నెలల్లోనూ ఏడేళ్ళ పిల్లనీ కనేసిందా ఏమిటి కొంపతీసి' అన్న భావన మెరుపయ్యింది.

కళ్ళన్నీ తెల్లబోయి ఓసారి సామాను దించడం తర్వాతనే, పిల్లను అందుకుంటూ, వెంకాయమ్మవపు చూచేడు.

వసంతంలా నవ్వుతూ, "ఆనమాలు కట్టలేదూ! అది మా..." అంటూ ఏదో ప్రవర ఏకరువుపెట్టి "అమ్మాయి. కొన్నాళ్ళు మనదగ్గర వుంచుకుందాం అనే తీసుకువచ్చే" అని రహస్యంగా అనేసింది. పైగా దిగుతున్నప్పుడే రైల్లో సహపాఠీలుగావున్న ఓ నలభైఏళ్ళ ఆవిడ,–

"ఆయనేనా మీవారు?" అంది.

తలూపింది, ఓ ఆఫీసరుగారి పెళ్ళాం హుందాలోను, స్వరాజ్యంలో అడుగుపెట్టేమన్న ధైర్యంలోనూ.

"ఎంత ముద్దుగా వున్నారో వాళ్ళూ, ఆ అమ్మాయిన్నూ" అనేసింది ప్రక్కనున్న ఇరవై సంవత్సరాల క్రొత్తకోడలో కూతురో.

బిక్కపోయేడు. దాంతో వెనువెంటనే 'మా ఆవిడ రైల్లో బహుశః ఆ అమ్మాయి మా అమ్మాయే' అని బడాయిచెప్పుకుని వుంటుంది అన్న నిర్ణయమూకలిగింది.

రైలు కదులుతున్నప్పుడే "ఎప్పుడేనా హైద్రాబాదువస్తే మా ఇంటికి మీరూ అమ్మాయీ తప్పకుండా రాండేం, చిక్కడపల్లి కోవిలదగ్గరే మా ఇల్లు," అని ఆవిడ ఆహ్వానం పంపేసింది.

'చూచేరా నా ప్రతిభ' అన్నట్లు శరీరాన్ని ఓసారి పెంచి, కుంచుతూనే "మీరు ఆఫీసుకు, సర్కీట్లకు వెళుతూవుంటూనే వుంటారు. ఇంట్లో నాకు తోడు ఎవరూ లేనే లేరు. శారదతో కాస్త ప్రొద్దుపోతుంది నాకు. అందుకే తీసుకువచ్చేను" అన్న

కారణం కసుస్తూ అనేసింది.

చుర్రుమంది కొరడాదెబ్బలా. ఏమీ మాట్లాడలేని కోపంలోనే తలూపేడు. అనడానికైనా పైగా పెద్దపాటుఫారంమీద, వందల జనం వుండగా ఉన్న పిరికితనం నోరు మెదపనివ్వలేదు.

ఒక్కటే బాధించింది. వెంకాయమ్మ ఈ వుద్దేశ్యంలో వున్నానని కాస్త ఉత్తరాల్లో ముందు చూచాయిగా తెల్పివుంటే ఇంత బాధపడకపోయివుండును. ఈ అధాటుగా రావడం, అందులోనూ దాంతోటి అన్నది కొంచెం చికాకుకల్గించింది.

పైగా మొన్న శెలవులకు వెళ్ళినపుడు, తన చెల్లెలును నోరారగా ఆఖరుదాన్ని సాదగరవుంచుకుంటాను అని అడగనే అడిగేడు. కాని అది కార్యరూపంధరించే ముందుగానే, వెంకాయమ్మ, తన ఉత్తరంలో తెల్పినా, పోటీపడి, ఇల్లా తన నెత్తిమీద రుద్దడం, మనస్సు ఒప్పుకోలేపోయింది.

తనలో తానే మండుకుపోయేడు, సుందర్రామయ్య.

* * *

గతించిన వత్సరాల్లో జరిగిన కాపురం ఓవేపు, ఇప్పుడు రూపొందిన దినచర్య ఒక ఇంకోవేపుగాను సుందర్రామయ్యకు తట్టేయి. ఓవిధమైన మార్పులు, ఆమార్పులకు కొంకో

★ వ్యాఖ్యేయం ★

వ్యవకలన, సంకలనం, రోజుకో క్రొత్త క్రొత్త పురయాయింపులు, సంబాళింపులు ఉంటే సరికి, గజిబిజీ అయినట్లు తట్టింది. ఏదో అంతా ఓ మాడావిడిగాను రూపొందించుకుంది.

మొదట కొన్ని రోజుల్లోనూ శారద తన్ని చూసే సిగ్గుపడి, దగ్గరకైనా రాకుండా పారిపోయేది. ఒక్కసారైనా దగ్గరకు రాకుండా వుండడంతో. తను సంబోధించడం, అభుకి పిల్చి లాలించడంకూడా తెలియని పోతేమో అన్న భావన తట్టి ముఖం ముంచించుకునేవాడు. వెంకాయమ్మ కొంచెం బాధపడి, మొఖం తేవురించుకుంటూనే

"ఏమే మొదూ! ఆ బాబయ్యగారు పిలుస్తుంటే వెళ్ళవేం?" అని గదమాయించి, ముందుకూర్చొబెట్టేది. అదిబిక్క ముఖంతో పెళ్ళికూతురై అయితే, తనే విధంగా మాట్లాడాలో అన్నంత తబ్బిబ్బు పడేది.

"పెళ్ళి చేసుకుంటావా?"

తిలూపేది, ఏమంటే ఏమవుతుందో అన్న భయంలో.

ఈయనకు ఏం మాట్లాడాలో కూడా తెలియనందుకు నవ్వుకుంటూనే "ఉంకా! ఇంకా పదకొండు రాలేదు. అప్పుడే పెళ్ళి కావాలా నీకు. ఆయనఅడగడం, నువ్వు చెప్పడం బాగా చేవున్నాయి. 'దక్కగా బళ్ళో వేయించండి. చదువుకుంటాను' అని అనాలి గాని" అని దానికి భగవద్గీత చెపుతూనే

"మీరు ఇద్దరే ఓసారి ఆ స్కూలుకు వెళ్ళి దాన్ని చేర్పించిరావాలి. ఇంటి దగ్గర అక్కడ వున్నప్పుడు దొమ్మరిదానిలా రోడ్డు మ్మట తిరగడమే కాని ఒక్క క్షణం ఆటలు విడ్డుకునేది కాదు." అంటూ టీకా దానికి తోడు ఉపమానాలు చెప్పేసి, "శారద తల్లి తండ్రికూడా దాన్ని వంచలేక పోయేరు" అంటూ తేల్చేసింది. ఆ చెప్పడంలో తనేదో స్వర్గలోకంలోంచి ఊడిపడ్డ చదువుల సరస్వతిలాగే రూపం అపాదించుకుంది.

"అయితే కాకరకాయ మేస్టర్ని రమ్మననా?" అన్నాడు. ఆయనకేదో ఆఫీసు పని చేసిపెడితే కాకరకాయలు లంచం ఇచ్చేడు. అక్కడినుండి పేరు నరసయ్య అయినా ఆయనకు ఈ పేరే చెలామణీ అయిపోయింది.

"అక్కర్లేదు. పొద్దున్న మీరు పదింటి వరకూ తీరుబడే కదా! ఓ ఘంట చెప్పండి. మధ్యాహ్నం నేను చెపుతా!"

"మరి స్కూలో?"

జాలి కలుచుకుంది. తన తెలివి తక్కువకు వెంకాయమ్మ. సర్దుకుంటూనే "సాయంత్రం ఓ అరఘంట..." అంటూనే కళ్ళల్లోకి చూచింది.

అర్థం అయినట్టే "చూద్దాంలే!" అనేశాడు తాత్కాలికంగా.

ఆ సాయంత్రం ఓ పలకా, బల్పాలూ, కాపీ పుస్తకం, అఆలు వుండే బొమ్మల కాగితం, ఓ సంచీ, అంకెలు కూడుకొనే పూసల చట్రం వగైరాలన్నీ బడ్జెటులో పడాయి—ఎసెంబ్లీ ఆమోదించినట్లు, గవర్నరుగారి ముద్ర పడ్డట్టున్నా.

శారదతోనే బజారుకు వెడాడు, పై అంగాంగియాలన్నీ కొనాలని. కూడా చెయ్యి పట్టుకుని నడిపిస్తుంటే, 'పదేళ్ళ నుండి ఈయన్ని ఈ వూళ్ళో చూస్తున్నాం; ఎప్పుడూ ఒంటరిగా వచ్చే ఆయన, ఇద్దరే ఇలా తిరూరయ్యే' డన్న కుతూహలంలో, ఓ అరడజనుమంది ప్రశ్నలు కురిపించేరు.

"మీ అమ్మాయా?"

చివుక్కుమంది హృదయం. ఒకళ్ళిద్దరికి సమాధానం చెప్పకుండానే మాటలు తారుమారు చేశాడు. మరో ఇద్దరు బుగ్గలు పుణుకుతూనే, కళ్ళు మెరిపించుకున్నారు శారద కళ్లలోని సౌందర్యాన్ని చూసి మురిసిపోతూ, ఏ ప్రాపిలా వుంటే ఇంటిదగ్గర సంతతి సంరక్షణకు వస్తేను, భార్యల్ని తిట్టుకుంటూ.

ఇది నిజంగా ఒక్క గంతేసినట్టే అయితే, శారద మీద అనురాగం ఊటే అయితే పొంగిపోతూ, వనకాల వెంకాయమ్మకు పిల్లల్ని ఎలా సంరక్షించాలో తెలుసును, శృంగారించాలన్న విషయం కరతలామలకం అన్న గొప్ప ఊపు ఊపేస్తే—

"మా అమ్మాయే!" అనేశాడు.

"మరి ఇన్నాళ్లూ ఎక్కడుంది?"

అడిగిన అడగడం, తన చదువుల విశాలత్వంలో విజృంభిస్తే, మద్రాసు, కాకినాడ, గుంటూరు వగైరా కాన్వెంటు చదువుల్లో వుంది అని జవాబు చెప్పదామనుకున్న ఉత్సాహం చప్పబడి "వాళ్ళ అమ్మమ్మదగ్గర ఉంటోంది" అనేశాడు.

వివిధ వస్తుసామగ్రితో, స్నేహితులు శారదకు కొనియిచ్చిన చాక్లెట్లతో, దారిలో మూరికి వట్టబడిపోయే జోళ్ళు, స్టాకింగ్సు, రెండు రబ్బరు బంతులు మొత్తం పదిరూపాయల కిలం చెల్లించుకుని ఇంటిగుమ్మంమెట్లు ఎక్కేడు.

వెంకాయమ్మ ఒక్కొక్కటే చూస్తూ కళ్ళు నక్షత్రాలే అయితే "పిల్లలంటే మమకారం మీకు మాత్రం లేదా ఏమిటి?" అనేసింది.

కటకరోహిణి కషాయం మింగినట్లయ్యింది. 'అల్లాగా' అంటూనే కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

* * *

మొదటి పిల్లల్లో జరిగేసరికి ఓ విధమైన లాలింపు, శృంగారింపు, గారాబం ఓ పెడ, ఇంకో పెడ దపేటికలు, తొడపాశాలు. గోడ కుర్చీలు, వల్లింపుల్లో శారద స్వాతంత్ర్యం కట్టబడిపోయి, ఓ నాలుగు దాటి 'అ' 'ఆ'ల మీదుగా యరలవల్లో పడింది.

ఈ అభ్యుదయంతోపాటు, సుందర్రామయ్యకు కూడా దినచర్యలో మార్పు వచ్చింది. ప్రతీఉదయం కాఫీ సేవింపు తర్వాత ఏ పేపరు చదవడమో మాలబడి, శారదకు ప్రయివేటు మేష్టరు పని పుచ్చుకున్నాడు. ముంకుతనంలో తెలివితేటలున్న శారద రాలుగాయితనానికి వైద్యం ఎలా అన్నా ఆరాటతో, ఆఖరుకు తిన్నగా తాను సంబాళించుకోలేక కొట్టేవాడు. గోడకుర్చీ వేయించేవాడు. ఇల్లా నిత్యరోదనం, పక్షు తోరణాలల్లో పక్షం తిరగకుండానే గుణింతాలు పూర్తిచేయించి, అల, వల, తల, పలక, పుస్తకం పట్టించేసి, వెంకాయమ్మ దగ్గర ఫాలివిరుచుకుని కులికేడు.

అల్లాంటప్పుడే వెంకాయమ్మ తనమధ్యాహ్నా కార్యక్రమంలో దాన్ని చీల్చి చెండాడిన అంశాలు ఏకరువుపెట్టి తన గొప్పా చెప్పుకునేది.

తాత్కాలికంగా ఈ పెలవ్వర రోజుల్లోను భార్యభర్తలు తెచ్చిన ప్రగతి ముగిసిపోయినా, నిర్దిత అభివృద్ధి, పెంకితనం వదలింపుల్లో శారద దారిలోపడా, అప్పుడప్పుడు సుందర్రామయ్యకు దాన్నిరకం కళ్ళచూచేదేవాకుడితో మనస్సు కలిగించి వట్టయ్యేది. వెనువెంటనే "శారదా నీ రక్తం, చీము పంచుకుని పుట్టిందైతే ఇంత కష్టం పోయిందా? ఇట్టేవాడివా?" అన్న టోకాయింపు కలిగితే, కుమిలిపోయేవాడు.

పైగా టీకతోడు అన్నట్లు వచ్చినప్పటి శారదరూపంలో చిక్కదనం, కళ్ళల్లో తనం చూసే భయంతో ఎదురుగా తిరగడంతో

Ravi Inks

రవి ఇంక్స్
లేఖ బహుమతులలో అన్ని క్వాలిటి పెన్నులకు ఉపయోగమైనవి.
నేటే ఏజంట్లు!
స్వస్తిక్ కో;
మద్రాసు-21.
SWASTIK

బలికిపోయాడు. ఇదే అది ఉన్నంతకాలం విజృంభిస్తే తన మానవత్వం, తెలివి కూడా మంట కలసిపోతాయన్న దిగులూ పుట్టింది. ముక్కుపచ్చలు ఆరని ఈ వయస్సులో చీకూ చింతా లేకుండా ఆడుకోవలసిన కాలంలో యిలా అపదిగ్భ్రంశాలు చేస్తే, ఏమైయిపోతుందో ఆలోచించేవా అన్న ప్రశ్న ఉక్కిరిబిక్కిరి అయ్యేది. అటువంటప్పుడే అవ్యక్తంగా కళ్ళు చెమర్చేవి.

తన ఆవయస్సు, అందులో చేసిన చేష్టలు ఆకతాయితనం మననం అయితే, సహా ప్రాంతంకూడా దానికి స్వేచ్ఛ నివ్వకుండా మీ దంపతు లిద్దరూ ఎంతగా రాక్షసులై పోయారో అన్న నగ్న సత్యం ఛురిక విసరి వల్లయ్యేది. పైకి ఈ విషయాన్నే వెంకాయమ్మకు చెపుదామని ఎన్నో సార్లు ఉద్యుక్తుడవడమూ, అది కార్యరూపం పొందలేని స్థితిలో దిగమింగుకోవడమూ అయింది. గత్యే గత్యే చెప్పినా, వెంకాయమ్మ వినే స్థితిలో లేదన్నది నిజము. పైగా ఇదివరకు అన్నట్టే "వాళ్ళమ్మా నాన్నా కూడా ఏమీ వంచలేక నే మనదగరకు పంపేరు" అన్న పర్యాయపదం ఊతగా తీసుకుంటుంది అన్నది గట్టే.

ఇవన్నీ ఎలావున్నా, వెంకాయమ్మలోని మార్పుకు సుందరరామయ్య ఆశ్చర్యపోయేడు. తను నెల నెలా వేసే బడ్జెట్లులో కాందికోసం పదిదగ్గరనుండి ముప్ఫై వరకూ పెరిగి, బటలు, షోకులు, వగైరాలకు దిన దిన ప్రవర్థమాన మవడం, ఓవిధంగా సంతోష పెట్టింది. వేసిన ఒక పంథా రోండో రోజు లేకుండా వేసి దాన్ని ఆ సాయంకాలాల్లో తనతో పంపడం, వెన్ను వేసిన ట్టయ్యింది. దాంతో నలుగురు కళ్ళూ మెరిపించడంతో తనే మాఘాచారాల్లోకి వెళ్ళి, ఇంటి మెట్లు ఎక్కి లోపలికి వచ్చినపుడే "ఇవ్వాళ కాస్త మిరపకాయలు తీసివెయ్యవే" అనో "రాత్రి కాస్త విభూతి పెటవే' 'ఉప్పు ఓ సారి తీసెయ్యి' ఇల్లా పురమాయింపు చేసేవాడు.

ఒకవిధంగా శారద రావడంవల మానసికంగా కొంచెం ఉల్లాసం కల్గించి, ఇంటో పిల్లలుండడంవల్ల వచ్చే నిండుతనం, తీరిబుజావైనా, ఏరాత్రిళ్ళో అది లేచి "పిన్నీ! నీదగ్గర పడుకుంటాను" అని అనడం, దాంతో తామేదో తప్పు చేసినవాళ్ళలా అయిపోవడం చూస్తే చీకాకు కలేంది. తాత్కాలికంగా కోపమూ వచ్చేది వెంకాయమ్మ "ముద్దు ముండా! నిద్రపోలేదే!" అంటూనే రుసరుసలాడుతూ వెళ్ళేది. ఈ విచిత్రానుభూతి తను ఎంతవరకూ స్వీకరించగలడు అన్నదే సంశయమూ అయింది సుందరరామయ్యకు.

వెంకాయమ్మ తనవైపువాళ్ళకు వ్రాసే ఉత్తరాల్లో 'ఆ శారదే కాదు. ఇప్పుడు పూర్తిగా మారిపోయింది. ఒకటో క్లాసులో వేసేశాం. ఇంగ్లీషు అక్షరాలు కూడా నేర్పించి వచ్చే సంవత్సరం కాన్వెంటులో చేర్పిద్దామనుకుంటున్నాం', అన్న వరసలో ఆమాలాగ్రం ఏ స్వర్గలోకంలోంచో, బండ, మొండి, రణపెంకి, రాలుగాయి పిల్లల్ని అందర్నీ కట్టుబడి కట్టి ఉద్ధరిస్తాం, అధర్మ సంతాపనార్థం మేం ఉన్నాం అన్న గరువాల్లో అంతం చేసేది.

ఉండపట్టలేక, ఏ పూర్వీకుల కాలంలోనో సూర్యచంద్రాగుల సాక్ష్యం అన్న రిజిస్టరీ దస్తావేజుల్లో, దాని చేత, మూడు వాలుసార్లు కాపీ వ్రాయించి, దానికి చిత్తు, సవరణలు చేసి, అసలు మేలిం బంగారం అంటున్నట్టే, తాజాకలంలా పూర్తి చేసి పంపేది.

వాటిల్లో దుక్కాలువలు వలె వేసుకుని మురిసిపోయేది. ఈ అజ్యహోమం బాప్రక్కవాటాలోవున్న మూర్తి భార్య 'మా అబ్బాయికీ కాస్త అన్నయ్యగారి చేత భయం చెప్పించి రెండు అక్షరం ముక్కలు నేర్పిద్దురూ' అనే దరఖాస్తు రావడంతో మెట్లు ఎక్కిన ఆయనతో అది చెప్పి మురిసిపోయింది.

కుప్ప కూలినట్లు కూలబడ్డ సుందరరామయ్యకు జవాబు చెప్పనియ్యకుండానే సంయ్యే అంటే సంయే అనుకున్న వతులో 'రేపటినుండి పంపండి' అని అనేశాను అనీ చెప్పేసింది.

ఇల్లూ, వళ్ళూ ఏదో చీకటిగా తట్టినట్లయ్యింది సుందరరామయ్యకు మనస్సు ఆవేదనా పడిపోయింది. గుండెల స్పందనం ఎక్కువే అయింది.

'ఎంతవరకూ వెళుతుంది?' అన్న సందిగ్ధంలో పడి కళవళ పడిపోయేడు.

* * *

అణగద్రొక్కబడి, కాళ్ళక్రింద వేసి రాపాడి, రంపపుకోత కోసిన ప్రజలు, ఎప్పుడో అప్పుడు దౌర్జన్యంతో తిరుగుబాటు చేస్తారు అన్నది చరిత్ర సత్యం దానికి ఒక్క చరిత్రనే సాక్ష్యం అక్కరలేదు. యుగయుగాల సింహావలోకనమూ అక్కరలేదు నిత్యకృత్య ప్రజాసరళిలో అది వ్యక్తం అవుతూనే వుంటుంది.

ఆరునెలలు గడిచేసరికే అదే విజృంభించింది సుందరరామయ్య ఇంట్లో. అటు రోజూ రావడంతో దినప్రమాణంలో ఉన్న ఘడియలు, విఘడియల్లో శారద ఏవిధంగా తన ఆదేశాలను, తన మాటలను ఉల్లంఘించి తలవొంపులు కలచేసిందో చెప్పడం, తను నయాన్నీ భయాన్నీ చెప్పినా వినకుండా, ఈ యీ పనులు చేసింది అని విపులీకరించడం జరిగేవి. దాంతో తను కట్టుకున్న సువర్ణ సౌధాలన్నీ కుప్పకూలిపోతున్నాయి. గౌరవం మంట కలిసపోతోంది, వాళ్ళ దగ్గర తలవొంపే అన్న కుమిలింపుల్లో కళ్ళ నీళ్ళ పర్యంతరం అయిపోయేది.

గుండెలు గుబగుబలాడిపోయేవి సుందరరామయ్యకు. వెంకాయమ్మకో సంతానం జీవితంలో దుఃఖపెటకూడదు అని చేసుకున్న నిర్ణయాలో, తను తనమీద వేవిధించుకున్న ఆంక్షలన్నీ కూడా ఎంతవటి మిథ్యా స్వరూపాలై పోతున్నాయో అని తహతహలాడిపోయేవాడు.

సత్యం ఒప్పుకోవాలంటే ఏనాడు శారద ఇంట్లో కాలెట్టిందో ఆరోజే గుండె దిగులు పడింది. తనకీ, వెంకాయమ్మకు కూడా పిల్లల్ని పెంచడం, అభివృద్ధిలోకి ఎల్లా తీసుకురావాలో అన్నది తెలియనే తెలియదు. 'స్వం' అనేది ఎవుడు ఇవ్వకపోవడంవల్ల, ఆ అనుభవం సృష్టివిరుద్ధంఅయి మనస్సులను కలచివెయ్యడంవల.

ఇద్దరూకూడా ఓ పంచవర్ష ప్రణాళికలా శారదను తమదగ్గర ఉనికిలో రూపొందించుకుంటూనే మేడలు కట్టుకున్నారు. ఆ కట్టినవి, రూపొందించుకున్నవికూడా ఊహల్లో విహంగాల్లా వుండడం. ఇటు పునాది ఓటుదనం చూడకుండానే కార్యరంగంలోదుముకడం తటస్థించింది. లక్ష్యంకూడా ఆ తదనంతరపు ఔన్నత్యంమీదనే కేంద్రీకృతం అవడంవల్ల, గుడ్డెదు చేలోపడినట్టే, తప్పటడుగులు పడిపోయేయి.

భుజబలాలు, జబ్బసతువులమీద, శారదను ఆ లక్ష్యానికి ఎంతత్వరలో చేర్పిస్తామా, అన్న మైకంలో, పప్పులో కాలు వేసెయ్యడంతో, శారద మురాయించి, మొండికెత్తేసింది. 'కొట్టండి, తిట్టండి, గారవించండి, మీరు ఏంచేసుకున్నా నాభౌతిక శరీరం మీచేతుల్లో పెట్టేస్తున్నా' అన్న తత్వంలో, ఆత్మీయంలో బెంగను పెంపొందించుకుని, బక్కనక్క అయ్యింది.

కేసరికుటీరం ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
రాయపేట, మద్రాసు-14

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏజంట్లు.
మెసర్సు సీతారామ్‌జనరల్‌స్టోర్సు ఏజెన్సీస్
విజయవాడ, సికిందరాబాదు.

★ వ్యాఖ్యేయం ★

అటుభార్య, ఇటు శారద, తన వ్యక్తిత్వంలోని మానవత్వం, మూడు వైపులా కత్తులు వేసి బిగపట్టేస్తే సుందరరామయ్యకు పాలుపోలేదు. వచ్చినప్పటినుండి, శారదను నానా చిత్రవధలు చేసి, దాన్ని దాన్నిగా ఎప్పుడూ గాలి పీల్చుకోనివ్వలేదు. ఇద్దరూ! తమ కళ్ళల్లోంచి దాన్ని పెరగమన్నారు, సాధ్యం అసాధ్యం కూడా విచక్షణ తియ్యలేని మూర్ఖులే అయిపోయారు.

ఏం చెయ్యాలి? పోనీ వాళ్ళింటికి పంపేస్తే! వెంకాయమ్మ ఒప్పుకోదు! పంథా మార్చుకుంటే? ఏ విధంగా మార్చుకోవాలి? ఏ గాంధిగారి మార్గాల్లోగా సత్యాగ్రహం చేయిస్తే...వటి మాధ్యంలా తట్టింది. ఇంత వయస్సు అనుభవము కూడా ఎందుకూ పనికి రానివి క్రిందజమ వేయవలసి వచ్చింది.

ఈ మార్గంలో దౌర్జన్య సిద్ధాంతం పూర్తి అమలు జరుగుతోగది కనుక తను పూర్ణ శాంతి సిద్ధాంతాలను అమలులో పెట్టి లాలింపు, పొగడ్త లంచం, వినోదాలు, కథలు కబుర్లు చెప్పడం ప్రారంభించేడు. ఇది కార్యక్రమ రూపంలోకి వచ్చేసరికి, వెంకాయమ్మ పతనంలో, తనమీదనే దుమ్మెత్తిపోసే వరకు వచ్చింది.

“ఆ ముద్దుకు గారాబం చేస్తేనే తిక్కెక్కి కూర్చుంటోంది. నాకు చెడ్డచావొచ్చిపోతోంది” అన్న పీఠికతో, ఆ మధ్యాహ్నం పదిమందిలోను తిన్ను ఏదో అనరానిమాట అని న్యూనత పరిచేసింది. అన్నదాంతో ముగింపు చేసింది.

ఈ మధ్య ఈ శాంతి కార్యక్రమం ఎంత వరిడ్లకు పునాదులయ్యిందో అన్న కుమిలింపు, కోపాన్ని పట్టపగాలు లేకుండానే చేయిస్తే, స్కూలుబద్ధతో విజృంభించేశాడు; కాపలాలేని వరిచేలోపడ్డ పశువులా, అక్కడక్కడ రెండుమూడువాతలూ పడ్డాయి.

ఆరోజు అన్నందగ్గర మెతుకు కొరకనే లేకపోయేడు. ఏదో చెప్పబోయిన వెంకాయమ్మను రెండుమాటలని ఆఫీసుకు వెళ్ళిపోయాడు.

అంతే!

ఆ సాయంత్రానికి శారదకు ఒళ్ళు పేలిపోయే జ్వరం వచ్చేసింది. మనస్సు చచ్చిపోయింది సుందరామయ్యకు. ఈ మమకార హోమంలో శారదను బలిపెట్టినట్లయితే, మానవత్వంలోంచి పశుత్వంలో పూర్ణత్వం పొందినట్లయ్యింది. దుఃఖం వచ్చింది. ఇప్పుడు మంచం ప్రక్కగా కూర్చుని, ఆ బొడ్డారని శారదను, తనే విధంగా క్షమాపణలు చెప్పకోవాలో కూడా తెలియలేదు. వెంకాయమ్మ మీద నిలువెల్లా ద్వేషం పలుకరించింది.

ఆ రాత్రిళ్ళల్లో, కంటిమీద కునుకైనా లేకుండా, పహరా ఇచ్చేడు. ఊళ్ళోవున్న డాక్టర్ల నిద్దరినీ తీసుకూ వచ్చేడు. ‘ఆరాటంతో ఏమవుతుంది?’ అన్న ప్రశ్న భీకరాకృతి దాల్చి, తన్ని నిలువెల్లా దహనమే చేసింది.

అప్పుడప్పుడు మైకంలోంచి తెప్పరిల్లిన శారద “పిన్నీ! మంచిగా వుంటా! బాబయ్యతో చెప్పకేం “ అని కలవరింతలు వింటుంటే సుందరామయ్యకు చీమలూ జెర్రెలూ ప్రాకినట్లయ్యేది. వల్లమాలినకోపం వచ్చేసింది వెంకాయమ్మ మీద.

నాలుగోజులవరకూ గుండె నిబ్బరంతో వున్న వెంకాయమ్మ’ అపలవరింతలు ఎక్కువయ్యేసరికి, తబ్బిబ్బు అయిపోయి జీలా అయ్యింది. దాంతో కళ్ళలో ఏమవుతుందన్న భయం, ఆందోళనతోటి, బావురుమనే పరిస్థితిలో పడనూ పడింది. ఆ ఆవేదనలో సుందరామయ్య భుజాలమీద తలపెట్టేసి బావురుమని పోయింది.

నిజంగా ఆలోచిస్తే ఇద్దరికీ బిడ్డల పెంపకం తెలియదు. ఒక్క మిథ్యా స్వరూపంలో ‘ఇల్లావుంచాలి! అలా కట్టుదిట్టాల్లో పెట్టాలి. ఉండుకున్న చదువులో మంచిచదువు చదివించాలన్న’ ఆశయం తప్ప ఈ నాడు శారద విషయంలో, మనసా వాచా సర్వస్వం దానికొరకు త్యాగంచేసి, చీమూ నెత్తురూ ధారపోసినా, దేవుడు అన్యధాతలిస్తే జీవితాంతం, దానితల్లీదండ్రీ, చుటపక్కాలుకూడా, క్షమతో, అనునయం చెయ్యరు. పైగా ఆగావుమాటలు అంటారన్న సత్యం. దాంతో జీవితం అంతా కొరతతో తలగోకు కున్నవకు అవుతుంది. క్షోభల్లో క్షుభితంకూడా అవుతుంది. ఇదే ఇరువురి హృదయాల్లోనూ మెసలి, ఎండు రావిటాకులే అయిపోయి గోలపెట్టేసేరు.

బుజ్జగించినట్టుగానే సుందరరామయ్య వీపునిమురుతూ “డాక్టరు” ఎల్లుండికల్లా జ్వరం తగ్గుతుందన్నారు” అన్నాడు.

మాట్లాడలేకపోయింది: ఎక్కిళ్ళు ఎక్కువయ్యాయి.

“ఊరుకో! ఎందుకూ ఏడుస్తావ్! దేవుని దయవల్ల అన్నీ సవ్యంగానే అవుతాయి.”

“నాకు పిల్లల్ని పెంచడం చేతకాదేమో! అందుకే...” ఇక మాట్లాడకుండా గుండెల్ని తడిపేసింది.

రువ్వున తగిలేయి ఆ మాటలు. అంతవరకూ ఆ భావన తన హృదయంలోనే దాచుకున్న గరళకంఠం కట్టు తప్పినట్టే అయ్యింది. అత్రి వన్నట్టే తలూపేశాడు కళ్ళలోకి చూస్తూ “నెమ్మదించగానే పంపించేద్దాం” అంది. అంగులో పూర్ణ ఆహుతిఅయినట్టే స్తంభించిపోయేడు సుందరరామయ్య.

* * *

వారందాటి పదిహేనురోజుల్లోకి అంకెలు వచ్చేసరికి, పథ్యం పెట్టమని డాక్టరు ఆజ్ఞ ఇచ్చేశాడు.

ఆ కోలుకొనే రోజుల్లో శారద ఇంటి యజమాని, భార్యాభర్త లిరువురూ తామే దాస్లు, భృత్యులు అన్న పరిస్థితిలో పడిపోయేరు. ఏ క్షణానికి ఏమి కావాలంటుందో, ఏ వేవి తింటే బలం కూరుతుందో అన్న ఆశయంలో అడుగులకు మడుగులొత్తేశారు.

అది కోపంలో, ద్వేషంలో ఎన్నిమాటలన్నా, బక్కతనంలో ఎంత మంకుతనం చూపించినా, ఇంతవరకూ పెంచుకున్న కసి చూపించుకుందుకు పెంకితనం ప్రదర్శించినా, ఆ రోజుల్లో వెంకాయమ్మ ఓర్చుకుంది. కాశికా అన్నపూర్ణే అయ్యింది. సుందరామయ్య కూడా తందానతాన అనే స్థితిలో వుండడం గ్రహించేసి శారద, మరింతగా విజృంభించేసింది. ఆ విశ్వరూపం పరిధిదాటి, ఆఖరుకు భార్యాభర్తల్లో “ఈ పిల్లలు లేనివాళ్ళు పెంపకాలు, దత్తతలు అని గోలెట్టుతారే! ఎందుకో!” అన్న చైతన్యం కూడా దృగ్గోచరం అయి “ఉంటే ఉన్నారు. లేకపోతే లేకపోయేరు. జన్మలో ఎవర్నీ దగ్గరగా తీసుకుని రాకూడ” దన్న జ్ఞానోదయంలో నిర్ణయాలు చేసుకున్నారు.

“ఆ నిర్ణయం, శపథాలు కూడా ఒట్టి బోడివ్యూహాలు. పునాదులులేని అంతస్థులు. మీరు దాని పెంపకంలో ఓడిపోయేరు. అదేసత్యం” అని మనస్సు ఘోషించినా ఒప్పుకోలేక పోయేరు.

ఇదే ఓటమి అయితే...అది చాలా అర్థం లేని బాధేమో అనిపించింది.

ఆ ఏకాదశి బుధవారంనాడు శారద వెళ్ళిన్నీ పోయింది.

* * *

మానవ సహజ దౌర్బల్యం అనండి, అలవాటతో జీర్ణించిపోయిన శరీరం అనండి, మానసికంగా పరివర్తన చెందలేక ఓడిపోయిన ప్రాణి అని నిర్ణయం చెయ్యండి, ఏది ఎల్లా వున్నా శారద వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఏర్పడ్డ శూన్యాన్ని తట్టుకోలేకపోయేడు సుందరామయ్య.

ఆ ఇంటికుమ్మం ఎక్కినప్పుడు, కాఫీ త్రాగినతర్వాత సావిట్లో కూర్చున్నప్పుడు, సాయంకాలాల్లో షికారుకు వెళ్ళే సమ

యంలోనూ, ఒక్క పేచీ, దినం ప్రమాణంలో గడిచినఘంటల్లో, శారద తనమీద అవ్యక్తంగా ఏర్పరుచుకున్న ఆక్రమణ, వెల్లువలే అయి కట్టలు తెంచేసింది. దాంతో శాంతి లేకపోయేది.

ఒక్కొక్కసారి, ఆ చిన్న చిన్న విషయాలే మననంఅయి, భావుకతలో రూపొందినపుడు, హృదయం కదలింపులకు భౌతికంగా, ఆత్మపరంగా కల్గిన క్షోభలకు తట్టుకోలేక మధన పడేవాడు.

ఆ రోజు అదే జరిగింది. భోజనానికి కూర్చున్నప్పుడే, శారదకు లేనిపోట, కలికేస్తే, ముట్టుకోలేక నే, కళ్ళమ్మట నీళ్ళు చెమరిస్తే లేచిపోయేడు.

వెంకాయమ్మడిల్లిపోయింది. ఛురిక విసిరినట్లుగా 'నీ చిలిపి పనులవల్ల మనస్సుల్ని ఎలా వధ్యశిల ఎక్కిస్తావో తెలుసుకున్నావా?' అనే సవాలు తిరిగితే వణికిపోయింది. హృదయ స్పందనం ఎక్కువే అయ్యింది. కళ్లమ్మటనీరు తిరిగినవి తుడుచుకుంటూనే వెనువెంట వెళ్ళింది.

చొక్కా వేసుకోబోతున్న ఆయన్ని తన వేపు త్రిప్పుకుంటూనే "నేను ఒట్టి పాపిష్టిదాన్ని. మీకు...."అంటూనే ఏడ్చేసింది.

పొదివి తీసుకున్నాడు. ఏ విధంగా అనునయం చెయ్యాలో తెలియని స్తబ్ధత ఆవరించింది సుందర్రామయ్యకు.

వెక్కి వెక్కిన ఎక్కిళ్ళ మధ్యలోనే, విడవలేని అనునయ ఆకాశాల్లోనే "నేను గాజులు మోచేతివరకూ వేయించుకోవాలేమో!" అంది.

తెల్లబోయేడు సుందర్రామయ్య, నడుం మీద చేతులువేసి దగ్గరగా ఒత్తుకుంటూ 'నిజంగా' అని అనేసేడు.

తలూపితే, ఇద్దరి కళ్లవెంబడి కారి పడిన అశ్రువులు, హృదయాలకు అమృతాలే అయ్యాయి. ప్రపంచం చుట్టూ, ప్రక్కలా ఏవీ లేనే లేవు.

ఆచూపుల్లో గరిమ దూరం దూరంగా వున్న నక్షత్రాలను దాటి, సరస్వతీ వీణ వాద్యం విన్నట్లే అయిన్నీ పోయింది. ★

"రావణ నీతి"

(39-వ పేజీ తరువాయి)

ర్యాలు చేశాను. నన్ను క్షమించాలను. రామా! సర్వం తెల్సిన నీకా నేను చెప్పాల్సింది," అన్నాడు రావణుడు.

"నీవు చెప్పింది నిజమే. అయితే ప్రతివాడు ఈభూమిమీద నేర్చుకోవాల్సింది ఉంటూనే ఉంటుంది. నీవు మాత్రం సామాన్యుడవా? ముల్లోకాలను నీ భుజబలంవల్ల జయించావు. నీ దగ్గరనుంచి రాజ్యపాలన విషయంలో కొన్ని విషయాలు నేర్చుకోవాలనుకుంటున్నాను" అన్నాడు శ్రీరాముడు.

"నా జీవితం యింక కొన్ని ఘడియలు మటుకే." అని అతి క్షీణ స్వరంతో అని "అయితే నాకు తెలిసిన అల్ప విషయాలు చెబుతాను విను", అన్నాడు రావణుడు.

"రామా! నీవు ఏదైనా ఒక మంచికార్యం తలపెడితే అది తత్క్షణం చేసెయ్యి, ఆలస్యం చేస్తే ఆపని చేయటం దుస్సాధ్యం అవుతుంది. దీనికి నా జీవితంలోని ఉదాహరణ చెబుతాను విను," అన్నాడు రావణుడు.

"ఒకరోజు స్వర్గం నుంచి భూలోకానికి నా రథం మీద వస్తున్నాను. అలా వస్తూంటే దారిలో నాకు నరకలోకం కన్పించింది. మూడు ద్వారాలు దేదీప్యమానంగా వెల్గుతున్నాయి. నాల్గవ ద్వారం మట్టుకు చీకటిగా ఉంది, ఆద్వారం లోనే ఎనభై నాల్గు నరక బిలాలు ఉన్నాయి. అక్కడ ఆ బిలాల లోంచి పాపులు భూలోకం చూడాలని తలలు బయట పెట్టటం, యమకింకరులు వాళ్ళ తలల మీద తమ దండాలతో కొట్టడం, వాళ్ళు బాధతో తిరిగి తమ తలలు లోపలకు లాగుకోవటం చూచాను. ఆ క్షణంలో నరకం మీదకు దండెత్తి వాళ్లను బాధనుంచి విముక్తుల్ని చేయాలని అనుకొన్నాను. తర్వాత నేను నా రాజధానికి వచ్చేశాను. తర్వాత ప్రతిరోజు రేపు చేద్దాం, తర్వాత చేద్దాం అని దాన్ని వాయిదా వేస్తూవచ్చాను. తర్వాత సీతతో యుద్ధానికి తలపడటం నేను మృత్యుముఖంలో పడి యుండటం నీకు తెల్సిందేకదా! నా జీవితం ఇక కొద్దిఘడియలలో ముగియబోతున్నది. అయితే ఆమంచిపని చేయటం మట్టుకు సాధ్యం కాలేదు," అన్నాడు రావణుడు.

"మరొక ఉదాహరణకూడ చెబుతాను విను," అన్నాడు రావణుడు. "బ్రహ్మ ఏడు సముద్రాలను సృష్టించాడు. కాని సుందరమైన నా లంకా పట్టణం ఈ దరిద్రపు ఉప్పు సముద్రంలో ఎందుకుండాలి? నా లంకా పట్టణం పాలసముద్రవలయితం ఎందుకుకాకూడదు? నేనువెళ్లి పాల సముద్రాన్ని తెస్తాను," అన్న ఆలోచన వచ్చింది. అయితే తర్వాత చేద్దాంలే అని అలక్ష్యం చేశాను. ఇక ఆపని నా జీవితంలో చేయలేకపోయాను. ఇదేవిధంగా ఎన్నో మంచి కార్యాలు నాఅలక్ష్యంవల్ల, తర్వాత చేద్దాంలే అని అనుకోవడంవల్ల చేయలేకపోయాను.

"బ్రహ్మ తనచేత్తో అనేక జీవాలను సృష్టించాడు. అందులో దేవతలు, మానవులు, పాములు, నేల మీద తిరుగాడేవి నీళ్లలో జీవించేవి, ఆకాశంలో సంచరించేవి ఉన్నాయి. ప్రతి జీవికి అది ఎంత అల్పజీవి అయినప్పటికి స్వర్గం చూడాలని, స్వర్గ సౌఖ్యాలు అనుభవించాలని కోరిక ఉంటుంది. అయితే ఆ అవకాశం అందరికీ లేదు. ఇది చూచి ఆ అవకాశం అందరికీ లభించేట్లు చేయాలని ఒక పద్ధతి ఆలోచించాను. అయితే దాన్ని ఆచరణలో పెట్టడంలో ఈరోజు చేద్దామని మరునాడు చేద్దాంలే అని అలక్ష్యం చేసి ఆపని చేయలేకపోయాను" అన్నాడు రావణుడు ఆయాసంతో,